

PERITONITIDIS CHRONICÆ
CASUS

38

QUEM

VEN. EXPERIENTISS. FACULT. MED. UPSAL.

PRÆSIDENTI
CAROLO ZETTERSTRÖM

M. D. MEDICINÆ THEOR. ET PRACT. PROFESS. REG. ET ORD.
EQUITE REG. ORDIN. DE STELLA POLARI
REG. COLLEGII SANITATIS MEMBRO HONORAR.
REG. ACAD. SCIENTIAR. STOCKH. REG. SOCIETAT.
SCIENT. UPSAL. SOCIET. SCIENT. NATUR. WETTERAIGIENS.
SOCIET. PHYSIOGRAPHICÆ LUNDENS. CET. MEMBRO.

PRO GRADU DOCTORIS
PUBLICO SUBMITTIT EXAMINI

AUCTOR

JONAS JOHANNES ENGHOLM
MED. CAND. WERVELAND.

IN AUDITORIO MEDICO DIE VI DECEMB. MDCCCXXVI.
H. A. ET P. M. S.

UP SALIÆ,
EXCUDEBANT REGIÆ ACADEMIÆ TYPOGRAPHI.

Bruks-Patronessan
Fru ANNA ENGHOLM

af

Sonlig kärlek och tacksamhet.

CASUS PERITONITIDIS CHRONICÆ.

Peritonæum adeo late distentum est ac intime conjunctum cum aliis organis, quæ eo teguntur, ut phænomena quam maxime varia ac diversa inflammationem illius membranæ necessario comitentur. Ponamus enim, in quovis puncto hanc morbo esse adflictam, facile patet, insimul non modo organa cavo abdominis, verum etiam ea, quæ pectori propria sunt, in functionibus suis turbari, seriemque exstare symptomatum, quæ vel acerrimi judicii scrutatori organi primitus affecti facile subducant notitiam. Statuerunt quidam ac descripserunt statum quendam inflammatorum, peritonæum solummodo infestantem; ut vero rarissima exstat pleuræ inflammatio, quæ partes ei propinquas simul non inficiat, sic multo rarius, et fere nunquam, accidat oportet, ut peritonæum, tam late patens et cum plurimis abdominis intime conjunctum organis morbo conflicetur, neque ea periclitentur. Singularis et solitaria minime esse potest affectio peritonæi morbosa, nisi primo momento, quo membrana irritata stimulo haud naturali reagit.

Morborum, quibus cognoscendis ac sanandis singularem recentioris ævi Medici navarunt operam ac curam, fuere quidem febres puerperales, quæ et in patria nostra et apud exteris gentes in hospitiis parturientium magnas fecerunt strages. Quamvis vero unicuique Medentium id unum sit propositum, ut misere ægrotantibus succurrat, nemo tamen inficias eat, quosdam esse morbos, qui studia Medicorum et animos imprimitis allicant, quorum

in numero hæc febris certe habenda est. Multiplex scriptorum dissensus de hoc morbo tam theoretice explicando, quam practice tractando, sententias disjunctas aut plane diversas componendi aut inutiles explodendi, haud paucorum excitayit studium *).

*) Quum sententias, quas de hujus morbi natura auctores foverunt diversas fuisse proposuere Jo: BAPT. BURSERIUS (*Institutionum Medicinæ Practicæ &c.* Vol. I Pars altera Lipsiæ 1787 pagg. 521—570) et D. DIETR. WILH. SACHTLEBEN (*Kritik der vorzüglichsten Hypothesen die Natur, Ursach und Heilung des Kindbettfiebers betreffend &c.* Leipzig 1793) breves esse volumus. Celeb. JOHNSTON, DENMAN et SMELLIE uteri inflammationem febrim excitare puerperalem putarunt. Sæpissime vero uterus nihil morbos exhibet: Specim. Medico Pract. de febre puerperali, præs. J. H. ENGELHART resp. L. B. TJELKE; de febri puerperali conamen, præs. JAC. ÅKERMAN resp. GUST. TOPPELIO; de indole et curatione febris puerperalis, præs. JOH. GUST. ACREL resp. PET. A BJERKEN. HIPPOCRATES in retentione et suppressione lochiorum positam voluit causam morbi (*Epidemicorum Lib. III p. 259—267.* Edit. Pierer. Vol. III) et SYDENHAM sic loquitur: "Nonnumquam post lochiorum suppressionem in febrem incident, (puerperæ) quæ vel in earum quæ tum grassantur Epidemicarum castra transit, vel ab ea sola pendet origine" (*Opera Universa Lugd. Batavor. 1754 p. 422.*). Complures vero, quos enumerasse superfluum, lochiorum fluxum sub toto morbi decursu pergentem videre. SELLE et GRUNER secretionem lactis suppressam, qua metastasis ad viscera abdominalia fieret, gignere morbum credidere, et ut argumentum liquorem lacteum et caseosum, qui in cavo abdominis post mortem invenitur, attulere. At feminam febre puerperali defunctam, et juvenem hernia incarcерata necatum, eodem tempore ac loco Parisiis lustratos, et liquorum lacteum atque caseosum in abdomine utriusque repertum, Assalini narrat; conf. Sammlung auserles. Abhandl. zum Gebrauche praktischer Aertzte Tom. XV pag. 194. Caussam putredinis, quæ sæpissime invenitur, intestinorum in typho petere voluit WHITE, cui fere adsensus est S. G. VOGEL; vide Handbuch der praktischen Arzneywissenschaft et 2:te Aufgabe 2:ter Theil pagg. 331—338. HULME et DE LA ROCHE intestinorum, HUNTER

Origo hujus dissensus potissimum ex eo scaturire videtur, quod caussam morbi, aut ab certo quodam abdominalis viscere ægrotante, aut secretione quadam suppressa, petere placuerit. Cadavera seminarum, quæ hoc morbo affectæ interierunt, postquam dissecta fuere, varia adeo ac diversa exhibuerunt phænomena, ut a generaliore loco res perspicienda sit, si probandam morbi ideam comprehendere cupimus. Quæ quidem facile exoriri videatur, si statuamus, hanc febrem esse morbum, qui cum statu graviditatis ac partu nexu caussali conjunctissimus,

peritonæi inflammationem gignere febrem contenderant; ibid. pagg. 330—332. Doct. A. F. KAHL rectius statuere putavit, "febrem pueralem eadem, qua reliquæ febres, oriri ratione, ex variis caussis occasionalibus, adeoque quodcumque in corpore humano febrem potest movere, id in femina, partum recentem enixa ad hanc febrem perniciosa excitandam valere." Dissert. Med. Observations de febri puerperali proponens. Præs. C. F. LILJE WALCH p. 5.

Pleniorum commentationum hujus rei recensionem cum instituti ratio vetat, ex memorabilioribus modo de hac febre quædam indigitare scripta juvat, C. W. HUFELAND in J. Chr. Stark's Archiv für die Geburtshilfe &c. St. III p. 61. J. H. GISTRÉN in Läk. och Naturf. XI B. p. 261. ERNST HORN in Archiv für Medizinische Erfahrung B. I. Heft. 1. p. 18. Heft. 2. pag. 131. B. 2. Heft. 4. p. 987. Ejusd. Neues Archiv. B. 5. H. 1. pag. 42. H. 2. p. 252. B. X. H. 1. p. 75—120. Dr WINIKER ib. B. 1. H. 1. p. 157. Dr SCHMIDTMÜLLER B. X. H. 1. p. 1—42. Dr FRITZE B. XII. H. 2. p. 309. Dr FIEGL Jahrgang 1813 p. 469. Dr P. G. CEDERSCHJÖLD Sv. Läk. Sällsk. Hdrl. 7. B. p. 226. Dr HANS ADOLPH GOEDEN Journ. der praktischen Heilk v. C. W. HUFELAND 1822 St. 2. p. 96 St. 3. p. 42, St. 5. p. 80. Medicinisch Chirurg. Zeitung 1823 N:o 91 p. 226. seqq. Dr C. M. RETZIUS febrem pueralem anno 1823 Vindobonæ grassanter diligerter perscrutatus, hanc ibidem fuisse febrem atacticam ex essentiali (sic) putredine uteri ortam, autumat. Vide Sv. Läk. Sällsk. Handl. B. 10 pag. 211—236.

in inflammatoria affectione diversorum caveæ abdominis viscerum sese exserit, ortumque trahens a potentia quædam mechanice chemice aut dynamice agente, pro cuius intensitate ac qualitate variat. Sic exstat conceptus universalis, qui varias sententias in se comprehendere quodammodo videatur.

Quæ omnia utcumque animadversa, aut existimata sint, certe constat, peritonæum seminarum, quæ hac febri exstinctæ sunt, plus minusve morbo affectum fuisse. Apparet videlicet obductum tegmine purulento, sanioso, lacteo aut seroso, cum floccis casetum referentibus, quo latice nonnumquam tota abdominis cavea repleta est. Quæ rei interdum facies est, licet nulla inflammati peritonæi deprehendantur vestigia. Cum vero anatomia doceat, eam membranam quodvis fere punctum caveæ abdominis vestire, fieri non potest, quin ex ea derivanda sit hæc effusio, effecta a secretione quadam abnormi, quam status phlogisticus præcedens produxit. Compertrum quoque nobis habemus, inflammationem membranæ cujusque serosæ in exsudationem maxime esse pronam. Ingens sub statu graviditatis peritonæi dilatatio et atonia, angustiæ locorum ex uteri magnitudine exortæ, quas patiuntur viscera abdominis et eorum denique plethora efficiunt, ut facile existat inflammatio. Quod si accedat nociva quædam potentia sive mechanica sive chemica aut dynamica, per se patet, ea organa, quæ jam dubias inierunt morbi sanitatisque rationes, eorumque in numero peritonæum, præcipue affici. Si vero hæc inflammatio, ut statuere complures, erysipelatosa aut alia sit, dijudicatu haud facile erit.

Accidit interdum, ut inflammatione chronica viscera abdominalia post partum confiantur. Mulieres, quæ, aut morbo quodam intestinalium ægrotarunt, quo infirmitas partis cujusdam localis exstitit, aut habitu sunt laxo te-

neroque, istiusmodi affectioni in primis obnoxiae sunt. Hic vero morbus, aut remediis aptis sanatur, aut indurations, quæ omnia medendi conamina frustrantur, producit, aut in suppurationem abit, qua ægrotans serius oculisve hectico modo necatur. Fit etiam, ut alius quidam morbus superveniens formam chronicam in acutam transmutet, quod quidem sequens, qualitercumque proposita et dijudicata historia illustrabit.

In numero ægrotantium Nosocomio Ordinis Seraphorum Equestris anno 1823 die 3 Aprilis adscripta est femina quædam, triginta tres annos nata, innupta, habitu corporis laxo debiliisque, et vinolentiæ, ut referebatur, dedita. Menses ante quattuor primipara, post partum, licet ambigua valetudine usa, ita tamen fuit vegeta, ut consuetis sibi negotiis fungi valuerit. Continua laboravit diarrhæa cum alvo duro alternante; interdum vomitus vehementes conjuncti cum intestinorum tormentibus multique spasmorum impetus exstitere. Accesserant dolores in abdomen, qui licet vagi, potissimum circa umbilicum suam petiere sedem. Tempore proxime præterlapso vires ejus decrescere et symptomata febris hecticæ extare coeperunt. Tres abhinc dies negotiorum causa ei necessarium fuit diutius sub jove versari, postea vero domum reversa, dolores vehementer pungentes cito in pectore sensit, qui una cum tussi sicca atque molesta ad hoc usque tempus continui fuere. Quæ apud eam nosocomio adventantem deprehensa sunt symptomata, magnam pectoris adesse inflammationem satis indicarunt. Nec distentum, nec durum ad tactum abdomen reperiebatur, nec ægra in eo dolores sensit, nisi quum tussi vexaretur. Detractionem sanguinis universalem cum vires debilitatæ non permittere viderentur, hirudines decem pectori applicatae fuere et regimen antiphlogisticum præceptum.

Apr: IV—V. Nondum desævierant dolores, quibus pectus adficiebatur, nec sputa inceperant. Quum tussis ægram quassaret, vehementius abdomen sibi dolere questa est. Iterum instituta est sangvinis detractio per cucurbitas cruentas, pectorique vesicatorium impositum.

Apr: VI—VII. Jam sputa cruenta inceperant, intermissis doloribus pectoris. Nunc vero symptomata apparuere, quæ majorem organorum abdominis adesse inflammationem indigitarunt. Abdomen scilicet paulatim trimescere ac distendi inceperat: ad tactum illius motumque vel minimum, et quum tussis instaret, gravius quam quod vix ferre posset, cruciata est ægra: glandulæ parotides ita intumuerunt, ut os vix ac ne vix quidem aperire posset: lingua et labia aphthis obsita: pulsus celer atque subdurus. Clysteres, sinapismata diligenter adhibita, cruciatus ægrotantis non mitigarunt. De cetero Murias Hydrargyrosum cum Opio & Camphora subministratum.

Apr: VIII—IX. His diebus continuo crescente distentione insolitam prorsus magnitudinem abdomen adsecutum est. Cruciatuſ, quos in hoc antea senserat ægra, desiere: motus febriles vehementes tempore vespertino incepere.

Apr: X. Cum aperta adessent indicia magnæ effusionis in cavo abdominis factæ, eamque nullis remediis absorberi posse appareret, paracentesis abdominis instituere decretum est. Hæc facta est solito modo, et quidem instrumento, cui vulgo nomen est Troikar, quod in linea alba infra umbilicum pollicem unum et dimidium intrudebatur. Integumentis perforatis, magna copia aëris foetentis erupit, quem tum ex odore, tum ex eo, quod argenteum instrumentum nigro colore tingeret, gas Sulpureti Hydrogenii fuisse concludere fas est. Quo facto materies quædam puriformis, spissa, caseosa, adeo copiose effluxit, ut quantitas ejus summam viginti librarum

æquaret. Hinc dolores mitigatos sensit ægra: spiratio, antea ob impeditum diaphragmatis descensum, difficillima, jam facilior pulsusque languidi jam pliores evaserant.

Apr: XI. Conditio ægræ hodie tolerabilius. Desævierant dolores, quos in abdomine senserat. Facta est alvi exoneratio, quam sub totius morbi decursu neque retardare neque accelerare opus fuerat. Accesserat vero sitis exstingui nescia.

Apr: XII. Cruciatus pectoris aliquantulum temporis intermissi, nunc reversi erant una cum tussi vehementissima. Abdomen liberum doloribus intumescere iterum incepit. Pulsus languidi, exiles, irregulares, facies hippocratica, frigidæque extremitates fatalem exitum omninabantur.

Apr: XIII. Ad fatalia, quæ jam aderant symptoma accesserant crebræ alvi dejectiones, torminibus, tenesimis adjunctæ, spiratio difficillima, quæ non nisi erecta cervice facta est; etenim eandem, qua antea fuit, magnitudinem abdomen adsecutum est. Sudor tandem frigidus, subsultus tendinum, delirium, quæ signa morti præcedentia ipsa mors secuta est.

Dissectio Cadaveris.

Cavum pectoris reclusum pulmones cum pleura quam maxime cohærentes ostendit: uterque eorum tuberculis repleti: in parenchymate collectiones purulentæ, quæ quidem in dextero pulmone abundantiores; vasa magna & cor ipsum nihil vitii exhibuerunt.

Jam vero in cavo abdominalis inspiciendo opera est. Dissectis illius integumentis, gas fœtens, quod supra memoravimus, iterum prorumpit, et latex saniosus XIV Libras conficiens emanat. Tum vero nihil, nisi morbi fœde sœvientis vestigia, repertum: peritonæum scilicet omnibus fere partibus gangræna adfectum, in multis sphacelo

corruptum: tunica peritonæalis intestinorum tenuum, ad totam ferme longitudinem lympha coagulabili secum invicem conglutinatorem, gangrenosa etiam atque facilis detractu: glandulæ mesentericæ tumidæ, induratae: in pancreate quoque indurations. Ventriculum et colon lenius invaserat malum: in hepate, splene et vesica fellea, semiplena, nihil abnormitatis compertum: substantia uteri et viscera uropoœtica incontaminata reperiebantur. De cetero nihil visu dictuve memorabile.

Ex iis, quæ prima exstabant symptomata, jure concludere fas est, chronicam inflammationem a graviditate inde partuque oriundam, ac nexu caussali cum his conjunctam, peritonæum omnium primo infecisse. Continui abdominis dolores imprimis umbilicum circa versantes ceterorumque viscerum cruciatus hanc sententiam quodammodo affirmare videntur. Statu pulmonum phlogistico sistema vasculosum turbante, mox chronica in acutam abiit inflammationem, unde exstitit morbus, qui tum symptomatibus, tum iis, quæ in corpore emortuæ conspicebantur, destructionibus naturam ferine exhibuit febris puerperalis. Quæstio fortassis exoriatur, utrum affectio pectoris idiopathica fuerit an potius oriunda ex communi intestinorum labe? Ratione præcedentium habita priori sententiæ adstipulamur. Pulmones tuberculosi pectus prius morbo affectum fuisse, stimulumque vel minimum inflammationem, cui et favebat tempus anni, excitare potuisse, arguunt.

Hic denique casus morbi indelem ac ortum febris puerperalis quodam modo indicat docetque, magni aestimandas esse vel levissimas puerarum affectiones, iisdemque cognitis, diæteticas rationes imprimis respiciendas, quoniam caussæ quædam accedentes morbum contrahere valent, quo ægrotantibus certissima mors.